

A NÉMET FASISZTA HADSEREG DÉLI SZÁRNYÁNAK SZÉTZÚZÁSA 1944 ŐSZÉN ÉS 44/45. TELÉN

A. Amitrov ezredes

1944 őszén a Szovjet Hadsereg a szovjet—német arcvonal D-i szárnyán nagyméretű hadászati támadó hadműveletet hajtott végre, amely a Nagy Honvédő Háború történetébe az 1944. évi kilencedik megsemmisítő csapás néven vonult be.

Ez a hadművelet, — méreteit és katona-politikai eredményeit tekintve — nemcsak az 1944. évi nagy stratégiai támadó hadműveletek között volt az egyik legnagyobb, hanem az egész Nagy Honvédő Háború során is, és a szovjet hadművészet egyik nagyszerű példáját szolgáltatta.

E hadművelet eredményeképpen a Szovjet Hadsereg felszabadította a fasiszta megszállás alól Kárpát-Ukrajnát, testvéri segítséget nyújtott Csehszlovákia és Jugoszlávia népeinek, kényszerítette a német fasiszta megszállókat, hogy hagyják el Görögországot és Albániát, és leválasztotta a hitlerista Németország oldaláról utolsó szövetségését, Magyarországot.

A kilencedik csapás sikeres befejezése véget vetett az USA és Anglia reakciós vezetőkörei minden kísérletének a Balkánon. Reményeik ellenére a Szovjet Hadsereg a Balkánra érkezett anélkül, hogy harci erejéből veszített volna. A Szovjet Hadsereg képesnek bizonyult nemcsak arra, hogy sikereit megerősítse, s újabb nagy támadó hadműveleteket indítson Ausztria és Németország területén, hanem arra is, hogy ezeket a hadműveleteket a hitleri Németország teljes szétzúzásával fejezze be.

A Szovjet Hadsereg a szovjet—német arcvonal D-i szárnyán végrehajtott sikeres támadásával végleg meghiúsította a hitleristák hadászati tervét, amelyet a háború elhúzására építettek fel; a fasiszta Németországot teljesen elszigetelte és ezzel lényegesen közelebb hozta a Nagy Honvédő Háború győzelmes befejezését.

A kilencedik csapás közvetlenül a hetedik csapás befejezése után indult meg, mintegy folytatásaképpen a D—Ny-i irányon végrehajtott hatalmas támadásnak, amelynek célja D—K Európa hitleristák által legigázott népeinek leggyorsabb felszabadítása volt.

A Szovjet Hadsereg sikerrel hajtotta végre a történelem által eléje tűzött feladatot és becsülettel teljesítette D—K Európa népeivel szemben

nagy felszabadító küldetését. A Szovjet Hadsereg azzal, hogy felszabadította őket a német fasiszta rabságból és megakadályozta az angol-amerikai imperializmus általi leigázásukat, szabad utat nyitott D—K Európa népei számára a demokratikus fejlődés felé.

Csapatainknak a szovjet—német arcvonal D-i szárnyán végrehajtott támadásában három Ukrán Front egységei vettek részt. A csapás egyes hadműveleteinek végrehajtásában bolgár és román csapatok is részt vettek.

A harctevékenység jellegére és tartalmára nézve a vizsgált hadászati támadó hadműveletet két főbb mozzanatra oszthatjuk: az első mozzanat 1944. szeptember 28-tól október 28-ig tartott, a második pedig 1944. október 29-től 1945. február 13-ig.

*

A kilencedik csapás politikai céljai és hadászati feladatai teljes egészében azokból a célokból és feladatokból adódtak, amelyeket a Szovjet Hadsereg elé 1944-re, a döntő győzelmek évére kítűztek. Ezeknek lényege az volt, hogy több egymásután következő csapással szét kell zúzni a német fasiszta csapatokat a szovjet—német arcvonalon, meg kell tisztítani a Szovjetunió egész területét a fasiszta megszálló rablóktól és testvéri segítséget kell nyújtani Európa fasiszta igában nyögő népeinek.

E feladatok végrehajtása érdekében hajtotta végre a Szovjet Hadsereg Leningrádnál és Novgorodnál a hitleristákra mért első megsemmisítő csapást 1944 januárjában. Ezt követték a Bugnál, a Krímben és Karéliában, Bjelorussziában és Nyugat-Ukrajnában mért csapások. E csapások eredményeképpen a Szovjet Hadsereg 1944 augusztusára a szovjet földet majdnem teljesen megtisztította a német fasiszta megszállóktól és a Szovjetunió határain kívülre toltta ki a hadszínteret.

Augusztusban a Főparancsnokság — délnyugati irányba új, nagyarányú hadászati támadást indított, a hetedik és kilencedik csapást, amelyek lényegében egymásután következő és mélységükben egymással kölcsönös kapcsolatban álló hadműveletek voltak.

A hetedik csapás célja az volt, hogy Romániát és Bulgáriát leválassza a fasiszta Németország oldaláról és kikapcsolja a háborúból, a kilencedik csapás pedig az, hogy leválassza és kikapcsolja a háborúból Magyarországot.

Magyarország, mint a fasiszta Németország szövetségese, erős ellensége volt a Szovjetuniónak. Egész Magyarország és különösen nyugati, dunántúli része, a hitlerista hadiipar erős támasza volt. Ez a vidék nem szenvedett tömeges légitámadásokat és ezért Németországból is a hadiüzemek jelentős részét ide telepítették át.

Ezenkívül Magyarország évente mintegy egymillió tonna ércet adott a németeknek, mivel a francia bauxitlelőhelyek után Magyarországnak voltak a leggazdagabb bauxitbányái. A német repülőgépipar teljes

mértékben a magyarországi és jugoszláviai bauxitleőhelyek bázisán működő alumíniumipartól függött.

Magyarország egész iparának kétharmada Budapesten és külvárosai-ban helyezkedett el. Így például, a Csepel-szigeten volt a „Weiss Manfréd Rt.”, az ország legnagyobb kombinátja, amely több mint húsz fegyver-, repülőgép-, és egyéb hadiüzemet egyesített. Ugyanitt volt Messerschmitt-gyár motorszereelő üzeme is. Messerschmitt repülőgépgyárak, valamint egyéb fegyvergyárak és hadiüzemek voltak Győr környékén is, amely Budapest után az ország második hadiipari központja volt.

A román kőolajvidék elvesztése után a nagykanizsai kőolajvidék volt a fasiszta Németország egyik utolsó nagy kőolajbeszerző forrása.

Magyarország, amelynek viszonylag fejlett volt a mezőgazdasága, Jugoszláviával együtt a fasiszta Németország egyik legnagyobb élelmi-szerszállítója volt.

Mivel a német fasiszta parancsnokság tisztában volt azzal, hogy Magyarország eleste elkerülhetetlenül a Szovjetunió elleni háború elhúzására irányuló katonai-politikai tervek csődjét vonná maga után, mindenáron meg akarta tartani utolsó csatlósát. Ezért a hitleristák Románia és Bulgária háborúból való kiválása után azonnal jelentős haderőket vontak össze Magyarország keleti határán és sietve megkezdték néhány erős védővonal építését az ország belsejében. Az első védelmi vonalat a Tisza jobbpartján, a másodikat a Duna jobbpartján építették, amelynek erős támpontja Budapest volt. A következő védelmi vonal az Érd, Velencei-tó, Balaton, Barcs Ny vonalán húzódott. Ezt a védelmi vonalat különösen gondosan készítették elő, mert ennek kellett megbízhatóan védenie Budapestet, Győrt és a hadászati fontosságú nagykanizsai kőolajvidéket.

Szeptember hó folyamán a német fasiszta parancsnokság Franciaországból, Németországból, Görögországból és Jugoszláviából mintegy 25 német hadosztályt telepített át Magyarország keleti határához (köztük 4 páncélos és gépkocsizó hadosztályt). Ezzel egyidejűleg a Horthy-kormány új mozgósítást hajtott végre, hogy növelje a szovjet csapatokkal szemben álló erőit.

A hadműveletek kezdetére a felek erőcsoportosítása a következőképpen alakult. A 4. Ukrán Front csapatai (Petrov I. E. vezérezredes) az Erdős-Kárpátok területén voltak, kezükben volt a Duklai-, Radosicki- és Crosz-hágó.

A 4. Ukrán Front csapatai előtt Kárpátaljai Csehszlovákia és Kárpát-Ukrajna területén az 1. német páncélos hadsereg és az 1. magyar hadsereg 19 gyalogos és egy páncélos hadosztálya volt; ezek a „Heinritzi” hadseregcsoportot alkották, amely az „A” hadseregcsoporthoz tartozott.

A 2. Ukrán Front (R. J. Malinovszkij, a Szovjetunió marsallja) csapatai erre az időre átkeltek a Keleti-Kárpátokon és az Erdélyi-Alpokon és jobbszárnyukkal Kelet- és Dél-Erdélyben harcoltak a német és magyar

csapatok ellen. A front csapatai középen és a balszárnyon elérték Románia Ny-i határát, Magyarország területére léptek és elfoglalták Makót és Battonyát. A 2. Ukrán Front parancsnokságának alárendeltségében román csapatok is voltak, amelyek a nekik kijelölt frontszakaszokon Erdélyben és Nyugat-Romániában harcoltak.

A 2. Ukrán Front csapataival szemben a „Dél” hadseregcsoport harcolt, amelyet az újonnan felállított 8. és 6. német, valamint 2. és 3. magyar hadseregekből hoztak létre. A „Dél” hadseregcsoportban összesen több mint 36 hadosztály volt, ebből 18 páncélos és gépkocsizó.

A 3. Ukrán Front (F. I. Tolbuchin, a Szovjetunió marsallja) csapatai, miután befejezték Bulgária felszabadítását a német fasiszta csapatok uralma alól, Bulgária DK-i részében egy biztosító csoportot, Szófia körzetében pedig egy hadműveleti csoportot hagyva hátra, fő erőkkel Bulgária ÉNy-i részében a jugoszláv határnál összpontosultak.

A 3. Ukrán Front parancsnokának alárendeltségébe tartozó bolgár csapatok főképpen a bolgár—jugoszláv határ egész hosszában, a szovjet csapatoktól D-re bontakoztak szét és erők egy része Jugoszlávia határmenti sávjában, Piro, Vaszilevgrad, Careveszelő városok körzetében tartózkodott.

A 2. Ukrán Front balszárnya előtt jugoszláv területen a Duna balpartján (a Vajdaság körzete) és Jugoszlávia egész többi területén, valamint Görögországban és Albániában a „Dél-Kelet” hadseregcsoportot alkotó német-fasiszta megszálló csapatok harcoltak, amelyek összlétszáma több mint 26 német hadosztály és dandár volt. Ezek a csoportok két hadseregcsoportra, „F” és „E” oszlottak, amelyek a „Dél-Kelet” hadseregcsoport közös parancsnoksága alá voltak rendelve (később a „Dél” és „Dél-Kelet” hadseregcsoportok csapataiból, valamint néhány újonnan érkezett hadosztályból alakították a 2. páncélos hadsereget, amely a 2. Ukrán Front csapatai ellen a román—jugoszláv határ mentén a „Dél-Kelet” hadseregcsoport kötelékében, majd pedig a 3. Ukrán Front csapatai ellen Magyarországon területén a „Dél” hadseregcsoport kötelékében harcolt). Az „E” hadseregcsoport csapatai (13 német hadosztály és dandár) Görögország és Albánia területén voltak. Az „F” hadseregcsoport csapatai (13 német hadosztály és dandár) Jugoszláviában harcoltak.

Szeptember közepén a német fasiszta parancsnokság a frontokon aratott sikereink hatására megkezdte csapatai kivonását Görögországból és Albániából, és megkezdte Jugoszláviában lévő csapatai átcsoportosítását, azzal a céllal, hogy Magyarország területén erős tartalékokat képezzen.

A „Dél-Kelet” hadseregcsoport teljes csoportosítását kelet felől a „Szerbia” hadműveleti csoport biztosította, amelyet az „F” hadseregcsoport kötelékéből jelöltek ki. Ebben hat hadosztály volt (közük egy gépkocsizó). Ez a csoport a dunamenti és a kelet-szerbiai hegyekben lévő frontszakaszt védte.

A hitlerista parancsnokság azt a feladatot tűzte maga elé, hogy minden áron megtartsa az Erdős Kárpátok vonalát és szilárd védelmi arcvonalat hoz létre az Erdős Kárpátokhoz és Kelet-szerbiai hegyekhez csatlakozó Erdélyi-Alpok vonalán. A fasiszta német parancsnokság véleménye szerint e feladat sikeres végrehajtásának stabilizálnia kellett volna a DK-i arcvonalat és fel kellett volna szabadítani a DK-i csoportosítás fő erőit, hogy ezekkel a központi csoportot lehessen megerősíteni.

Több adat is beszél arról, hogy a német fasiszta parancsnokság október elején a „Dél” hadseregcsoport és „F” hadseregcsoport erőivel támadó hadművelet végrehajtását tervezte Dél-Erdélyben és Nyugat-Romániában azzal a céllal, hogy elfoglalja az Erdélyi Alpok vonalát. A támadó hadművelet előkészítésekor a hitleristák azt hitték, hogy a szovjet parancsnokság a Romániában és Bulgáriában végrehajtott, előerőben nagy veszteségeket és rendkívül nagy anyagfelhasználást jelentő támadó hadművelet után, nem tud a közeljövőben nagyerejű csapást mérő csoportosítást létrehozni és nagyobb támadást szervezni D-en. Meg voltak győződve arról is, hogy D-en elegendő erővel rendelkeznek nemcsak a budapesti irányú szilárd védelmére, hanem egy támadó hadművelet végrehajtásához is az Erdélyi-Alpok vonalának elfoglalása érdekében.

Ily módon a német fasiszta parancsnokság terveit a Szovjet Hadsereg erőinek és lehetőségeinek helytelen értékelése alapján építette fel; azt hitte, hogy a szovjet csapatoknak hosszabb szünet nélkül nem sikerül majd egy hadászati támadó hadműveletet indítaniuk a szovjet—német arcvonal D-i szárnyán.

A hitlerista katonai parancsnokság ismét helytelenül értékelte a Szovjet Hadsereg támadó erejét, azt a képességét, hogy erejét a hadművelet során fokozni tudja és ezzel kudarcra kárhóztatta az Erdélyi-Alpok elfoglalására vonatkozó támadó tervét.

Ellentétes példa volt a szovjet parancsnokságnak Magyarország háborúból való kikapcsolódására irányuló terve. Ez a DNy-i irányon csapataink támadásának kezdetére kialakult helyzet helyes értékelésén, a saját és ellenséges csapatok minden lehetőségének pontos számbavételén alapult. A Szovjet Főparancsnokság nem adott az ellenségnek lélegzetvételnél sem, és egyes hadászati irányokon több megsemmisítő csapat mérve az ellenségre, közelebb hozta teljes szétzúzásának pillanatát.

A szovjet—német arcvonal szárnyain levő német fasiszta csoportosítások szétzúzása megfelelt a hitlerista Németországgal vívott háború gyorsabb befejezése érdekeinek. E feladat sikeres megvalósítása nagymértékben megkönnyítette az utolsó nagy ellenséges csoportosítás teljes szétzúzását, amely a berlini hadászati irányban működött. Az 1944. évi hadjárat általános politikai céljai szabták meg ilyenformán a szovjet csapatoknak a DNy-i irányban végrehajtott támadásának hadászati feladatait is. A Szovjet Hadsereg Főparancsnoksága általános hadászati el-

gondolásának megfelelően 1944 őszén szét kellett zúzni a szovjet—német arcvonal D-i szárnyán lévő fasiszta csapatokat, és ezzel meg kellett teremteni a legkedvezőbb előfeltételeket, hogy szétzúzzuk a fasiszta Németországnak a berlini hadászati főirányban lévő csapatait. Az ellenség D-i hadászati szárnyának szétzúzása arra kényszerítette a német fasiszta parancsnokságot, hogy meggyengítse központi csoportosításának erőit.

A Szovjet Főparancsnokság sokoldalúan értékelte a saját csapatok és a főbb ellenséges csoportosítások hadműveleti helyzetének sajátosságait a D-i hadászati szárnyon. Tekintettel arra, hogy a 2. Ukrán Front szárnyait komoly veszély fenyegette az ellenség nagy hadművelési csoportosításai részéről, célszerűtlen volt folytatni a támadást Budapest és Bécs felé. Annak érdekében, hogy a támadó csapatok szárnyain az ellenség részéről fenyegető veszélyt elhárítsuk, szükségessé vált, hogy a támadás első mozzanatában az ellenség szárnycsoportosításait zúzzuk szét, majd azután Kelet-Magyarországon összpontosítsuk a három Ukrán Front főerőit. Ez döntő fölényt eredményezett az ellenség fölött és biztosította a szárnyakat a csapás Budapest—Bécs-i irányban való további kifejlesztésénél.

A D-i szárny csapatainak egyidejűleg kellett két nagy hadműveletet végrehajtani: egyet Kelet-Csehszlovákiában (Kárpátukrajna) és Erdélyben, a másikat pedig a Dunán, Belgrád körzetében.

A Kelet-Csehszlovákiában és Erdélyben lévő ellenséges csoportosítás szétzúzására irányuló hadművelet során a 4. Ukrán Front csapatainak, az 1. Ukrán Front balszárnyán lévő csapatok és a 2. Ukrán Front jobbszárnyán lévő csapatok segítségével, át kellett kelniük az Erdős Kárpátokon és a Duna—Tisza közére, a Tisza felső folyásához kiérve, szilárdan biztosítaniuk a 2. Ukrán Front csapást mérő csoportosításának jobbszárnyát a Budapest—Bécs-i irányban végrehajtandó további támadása során. Ezen ellenséges csoportosítás szétzúzásával kapcsolatos feladat végrehajtásánál a főszerep a 2. Ukrán Frontnak jutott.

A Főparancsnokság elhatározása szerint, a 4. Ukrán Frontnak, az 1. Ukrán Front balszárnyán lévő és Presov irányában támadást végrehajtó csapatainak támogatásával le kellett küzdenie az ellenség védelmét az Erdős Kárpátok gerincén Szanoctól D-re, majd támadását DNY-i irányban Gumenye, Uzsgorod irányában kellett kifejlesztenie és a továbbiakban, a 2. Ukrán Front csapataival együttműködésben, ki kellett jutnia a Duna—Tisza közére a Tisza felső folyásához. A 2. Ukrán Frontnak főcsapását közepén kellett mérnie egy összefegyvernemi hadsereggel és egy nagy páncélos csoportosítással az Oradea Mare (Nagyvárad), Gyula vonalról ENy-i irányba Debrecen, Miskolc felé. Szét kellett zúznia az ellenség erdélyi csoportosítását és a Csap, Szolnok szakaszon el kellett érnie a Tisza völgyét, Ny-ról átkarolva az ellenség Kárpáti csoportosítását.

A Főparancsnokság a 4. és 2. Ukrán Front tevékenységének koordinálásával Sz. K. Tyimosenkót, a Szovjetunió marsallját bízta meg.

Az ellenség Kelet-Jugoszláviában lévő csoportosításának szétzúzása, Belgrád felszabadítása, és az ellenséges csoportok balkáni és magyarországi fő közlekedési útjainak elvágása a 3. Ukrán Front csapatainak a feladata volt. A 3. Ukrán Frontnak, amely főcsapását Bregovótól DK-re elterülő körzetből Rgotina, Palánka, Belgrád irányába mérte, összefegyvernemi magasabb egységeivel és a neki alárendelt dunai flottilával szét kellett zúznia az ellenség szembenálló „Szerbia” hadműveleti csoportját és fel kellett szabadítania a német fasiszta csapatoktól a Duna egész jobbparti körzetét a Drina és Timok folyók között. Csapataink sikeres csapása következtében a „Dél-Kelet” hadseregcsoport főerői elvesztették a Magyarországgal összeköttetést biztosító legrövidebb közlekedési útjaikat és a 3. Ukrán Front a felszabadított körlet megbízható megerősítése után lehetőséget kapott arra, hogy főerőt gyorsan áthozza a Duna balpartjára, hogy támadását Magyarországon fejlessze tovább. Ugyanakkor a 2. Ukrán Front balszárnyán lévő csapatoknak a Duna balpartján támadásba kellett átmenniük azzal a feladattal, hogy kijussanak a Tisza folyóhoz, Szolnoktól egész a torkolatáig. A bolgár csapatok azt a feladatot kapták, hogy szilárdan biztosítsák Bulgária Ny-i határának védelmét és erők egy részével Pirok körzetéből Nis felé támadjanak.

Annak érdekében, hogy a támadást a Budapest—Bécs-i irányban azonnal ki lehessen fejleszteni az ellenség szárnycsoportosításainak szétzúzása után, a Főparancsnokság nagy tartalékokat összpontosított Ny-Romániában.

A szovjet csapatoknak az ellenséges szárnycsoportosítások elleni támadása teljes mértékben megfelelt a hadjárat katona-politikai céljainak és hadászati feladatainak. A Kárpátokban, Erdélyben és Jugoszláviában lévő német fasiszta csapatok szétzúzásával a Szovjet Hadsereg a felszabadulást hozta e területek népeinek. A Főparancsnokság elgondolásának megfelelően a támadó hadműveletek majdnem egyidejűleg kezdődtek meg Erdélyben, az Erdős Kárpátokban és Belgrád körzetében. A 3. Ukrán Front csapatai Jugoszláviában szept. 28-án indították meg támadásukat; október 1-én indult meg a 2. Ukrán Front csapatainak támadása Erdélyben és a 4. Ukrán Front csapatainak támadása a Kárpátokban, együttműködve az 1. Ukrán Front balszárnyának csapataival.

A 2. Ukrán Front nagy gyorsanmozgó csoportot vetett be, s támadását az egész arcvonalon kifejlesztette. Október 8-ra elérte az Oradea-Maretől Ny-ra eső körzetet és gyorsan mozgó csoportjával Debrecentől D-re 20 km-re bocsátkozott harcba. A front többi csapata erre az időre a Tiszához ért ki Szegedtől egész a folyó torkolatáig. Okt. 20-án a gyorsanmozgó csoport elfoglalta Debrecent. A csapatok sikerüket tovább fejlesztve, a visszavonuló ellenség nyomában okt. 22-én betörték Nyíregyházára.

Debrecen és Nyíregyháza elvesztésével az ellenség elvesztette a Budapest-i és erdélyi csoportosításait összekötő fontos támpontokat és közlekedési csomópontokat. Ezért a német fasiszta parancsnokság mindent el-

követett, hogy visszazerezze e városokat. A mélységből beérkező páncélos hadosztályok felhasználásával az ellenség erős csapást mért a front Nyíregyházát elfoglaló gyorsanmozgó csapataira. E csapás következtében csapataink okt. 25-én kénytelenek voltak elhagyni a várost és D-i irányban visszavonulni.

Igen szívós harcokat vívtak a 4. Ukrán Front csapatai is. A német fasiszta parancsnokság mindenáron igyekezett kezében tartani az Erdős Kárpátokat és megakadályozni a szovjet csapatok kijutását Kárpát-Ukrajnába. Ezért csapataink támadásának kezdetekor a presovi és uzsgorodi irányra nagy erőket (mintegy öt gyaloghadosztályt) dobott át. Az ellenség fokozódó ellenállása a Kárpátokban meglassította a 4. Ukrán Front csapatainak támadási ütemét. A kárpáti csoportosítás szétzúzására irányuló hadművelet sikere, amint ezt a Főparancsnokság előre látta, elsősorban a debreceni irányban támadó 2. Ukrán Front csapatainak tevékenységétől függött. A német fasiszta parancsnokságot csak Debrecen elfoglalása kényszerítette arra, hogy megkezdje visszavonulását Erdélyből.

A debreceni irányon folyó támadás alatt a 2. Ukrán Front csapatai visszavonulásra kényszerítették a „Heinritzi“ hadseregcsoport és a 8. német hadsereg csapatait és ezzel elősegítették a 4. Ukrán Front csapatainak előrenyomulását a Kárpátokon keresztül és Kárpát-Ukrajnába. Okt. 18-án csapataink elfoglalták Máramarosszigetet, okt. 25-én pedig Szatmármare (Szatmárnémeti) és Karej (Nagykároly) elfoglalásával befejeződött Erdély felszabadítása.

Az ellenség erdélyi csoportjának szétzúzása következtében, az 1. Ukrán Front balszárnya, a 4. Ukrán Frontnak csapatai, a 2. Ukrán Front jobbszárnya és közepe okt. 28-án kiért Csehszlovákia területére, Magyarországon pedig a Tisza vonalára Polgártól Szolnokig.

Tekintettel arra, hogy az Erdős Kárpátok hágóit védő német—magyar csoportosítást az a veszély fenyegette, hogy csapataink a hátába kerülnek, az ellenség kénytelen volt csapatait egy új vonalra visszavonni.

A 4. Ukrán Front csapatai okt. 23-án elfoglalták Husztot, okt. 26-án és 27-én pedig felszabadították Mukacsevót, Uzsgorodot és ezzel befejezték Kárpát-Ukrajna egész területének felszabadítását.

Sikeresen fejlődött ki a szovjet csapatok támadása a belgrádi irányban is. A 3. Ukrán Front csapatai a 2. Ukrán Front balszárnyán lévő csapatokkal együttműködésben 7 napos haretévékenység alatt sikerrel törték át az ellenség védelmi arcvonalát a Kelet-szerbiai osztagban. A Front összefegyvernemi magasabb egységeinek előrevetett osztagai és gépesített csapatai, amelyeket okt. 8-án és 9-én vetettek be, a sikert Rgotina, Zsagubica, Petrovác irányában kifejlesztve, elfoglalták a Morava völgyébe vezető hegyi utakat. Erre az időpontra a 2. Ukrán Front balszárnyának a Duna balpartján támadó csapatai mélyen benyomultak Jugoszlávia területére és kijutottak a Tiszához, Zentától a Tisza torkolatáig terjedő szakaszon. A Belgrádot a Duna és Száva balpartjával össze-

kötő átkelőhelyek csapataink tüzérségi tűzkörletébe kerültek és légierőnk bombatámadásokat hajtott végre ellenük. A német csapatoknak a Duna és Száva mögé vezető visszavonulási útja el volt vágva.

A. 3. Ukrán Front parancsnoka okt. 11-én bevetette gyorsanmozgó csapatait, amelyek átkeltek a Moraván és az ellenség ellenállását megtörve gyors ütemben folytatták támadásukat Palánka, Mladenovac, Belgrád, irányába. Okt. 14-én a szovjet csapatok elérték Belgrád D-i szélét és megkezdték a harcot a városért.

Ebben az időszakban gyorsanmozgó csapataink hátába kezdtek kerülni azok a német csapatok, amelyeket a front jobbszárnyának csapatai a Kelet-szerbiai hegységből kiszorítottak. A Belgrád és a Morava torkolata közötti szakaszon védő csapatokkal együtt jelentékeny csoportosítást képeztek (mintegy 20 000 fő), amely Belgrád felé igyekezett, hogy annak helyőrségével egyesüljön. E csoportnak Belgrádba való bejutása erősen fokozhatta volna az ellenség ellenállását, ami pedig a városban folyó harcok elhúzódásával fegyvetett és a lakosság részéről feleslegesen elszenvedett áldozatokkal, valamint Jugoszlávia fővárosában előidézett rombolásokkal járt volna. Ezért a szovjet parancsnokság határozott intézkedéseket foganatosított annak érdekében, hogy megakadályozza ennek az ellenséges csoportnak Belgrádba jutását. A frontparancsnok, anélkül, hogy a város ostromát beszüntette volna, a csapatok egy részét a front K és DK felől támadó magasabb egységeivel szembefordította, aminek következtében az egész német fasiszta csoportot Belgrádtól DK-re bekerítették és okt. 19-én megsemmisítették.

Okt. 20-án, átcsoportosítás után, a Belgráért folyó harc újult erővel lángolt fel. A városba betört szovjet páncélosok elfoglalták a Száván keresztül vezető hidat, ugyanakkor pedig a dunai flottila páncélos naszádjai a Duna és a Száva felől vágják el az ellenséges csapatok visszavonulási útját. A szovjet csapatok erélyes tevékenysége következtében az ellenség ellenállása megtört és okt. 20-án estére Belgrád felszabadult.

A 3. Ukrán Front csapatai az ellenség üldözése közben átkeltek a Száván és okt. végére elérték Rumi körzetét (Belgrádtól ÉNY-ra 80 km. Ezalatt a 2. Ukrán Front balszárnyának csapatai átkeltek a Tiszán, annak alsó folyásán és nagy hadműveleti hídfőállást foglaltak el a Duna és Tisza közén, Szubotica körzetében.

A jugoszláv csapatok a szovjet csapatok támogatásával támadásukat Belgrádtól Ny-ra fejlesztették ki és okt. végére a német fasiszta csapatok maradványait a Drina folyó vonalára vetették vissza (Belgrádtól 100 km-re Ny-ra).

A bolgár csapatok a 3. Ukrán Front parancsnokának utasításai alapján támadásba mentek át, főcsapásukat Nis. irányába mérték; okt. 15-én elfoglalták ezt a várost és behatoltak jugoszláv területre.

A belgrádi támadó hadművelet után a 3. Ukrán Front főerőit a főparancsnokság elgondolása értelmében a Duna balpartjára dobták át.

Nov. 7-én és 8-án e front előrevetett csapatai meglepetésszerűen erőszakosan átkeltek a Dunán Batina és Apatin körzetében és hídfőállásokat foglaltak el a Duna jobbpartján.

Az ellenség erdélyi és belgrádi nagy csoportosításainak szétzúzásával a szovjet csapatok megakadályozták az ellenség előkészületben lévő támadását Dél-Erdélyben és Nyugat-Romániában. A belgrádi támadó hadművelet sikeres lebonyolításával a Szovjet Hadsereg megteremtette a szükséges előfeltételeket egész Jugoszláviának a német megszállóktól való gyors felszabadításához.

A szovjet csapatoknak nagy térségben kibontakozó támadása arra kényszerítette az ellenséget, hogy idő előtt felhasználja tartalékait, ezenkívül lekötve tartotta a német és magyar csapatokat az összes frontszakaszokon. Az a tény, hogy az Ukrán Front balszárnyán lévő csapatok áttörték az ellenség tiszai védelmi vonalát és elérték a Dunát, megteremtette annak kedvező előfeltételeit, hogy a támadást a budapesti irányba sikerrel lehessen megindítani.

A szovjet csapatok azzal, hogy tevékenységüket a magyar síkságra helyezték át, a támadás arcvonalát 1400 km-ről 700 km-re rövidítették le. A Budapest—Bécs-i irányban a támadás kifejlesztését többé nem fenyegették a szárnyakról a német fasiszta csapatok csoportjai. A szovjet haderők ereje lényegesen megnövekedett, miután a 4. és 3. Ukrán Front a Duna—Tisza közére érkezett. A kezdeményezés teljes mértékben a szovjet Főparancsnokság kezében volt.

Ezek az ellenség erdélyi és jugoszláviai szárnycsoportosításainak szétzúzására irányuló hadműveletek katona-politikai és hadászati eredményei. E csoportosítások szétzúzásával végetért a kilencedik csapás első mozzanata.

*

Okt. 29-én megkezdődött a kilencedik csapás második mozzanata, amely a főparancsnokság által kitűzött nagy hadászati célok sikeres megvalósításához vezetett.

A 4. Ukrán Front csapatainak, a Főparancsnokság tervei szerint, az Erdős Kárpátokon való átkelés után támadásukat Csehszlovákiában kellett továbbfejleszteniük és kiérniük az Ondava folyó partjára. A 2. Ukrán Front csapatainak Budapest irányába kellett támadniuk. A 3. Ukrán Front csapatainak közelebbi feladata a Duna jobbpartján, a Drávától É-ra lévő hídfőállás kiszélesítése volt. Főerőinek beérkezése után e frontnak a támadását Ny-i irányba kellett megindítania a Balaton és a Dráva között.

Okt. 29-én a 2. Ukrán Front csapatai megindították támadásukat Budapest irányába, főcsapásukat balszárnyukon mérve. Az ellenség védelmének áttörése után a front gyorsanmozgó csapatai harcok között mintegy 60 km-t nyomultak előre ÉNy-i irányba és nov. 8-án elérték

Budapest külső védelmi gyűrűjét, amely a várostól 20 km-re DK-re húzódott. Az ellenség az áttörés felszámolása érdekében sürgősen egy páncélos hadtestet dobott ide át Miskolc körzetéből és az előre elkészített állásra támaszkodva, erős ellencsapásokkal feltartóztatta csapataink további előrenyomulását. Nov. 11-én a 2. Ukrán Front gyorsanmozgó csapatainak nagyerejű csoportosítása újabb csapást mért az ellenségre Szolnok körzetéből. A szovjet csapatok támadásukat folytatva kierőszakolták a Tiszán való átkelést. ÉNy-i irányban 65 km-t nyomultak előre, nov. 26-án elfoglalták Hatvant és K-ről elérték Budapest külső gyűrűjét.

A 4. Ukrán Front és az 1. Ukrán Front balszárnyának támadása az Ondava folyó völgyében kevésbé sikeresen bontakozott ki. A 4. Ukrán Front jobbszárnyának csapatai saját erejükkel nem tudták leküzdeni az ellenség Erdős Kárpátokban lévő védelmét. A szovjet Főparancsnokság annak érdekében, hogy itt-megtörje az ellenség ellenállását, átcsoportosítást hajtott végre és megerősítette a 2. Ukrán Front jobbszárnyát. A 2. Ukrán Front csapatainak D-ről, a 4. Ukrán Front csapatainak K-ről mért csapásai következtében az ellenség védelme Csepel és Csap körzetében megtört és a 4. Ukrán Front csapatai támadásukat Mihajlovce irányába folytatták. Az ellenség gyors visszavonulást kezdett a Kárpátokból. A 4. Ukrán Front csapatai az ellenség üldözése közben nov. 26-án elfoglalták Gumenye és Mihajlovce városokat és nov. 28-ára elérték az Ondavát. Az 1. Ukrán Front balszárnyának csapatai közvetlenül az Ondava folyóhoz jutottak ki, annak felső folyásánál.

A 2. Ukrán Front jobbszárnyának csapatai kijutottak a Tisza felső folyásához, kierőszakolták a folyón való átkelést és támadásukat ÉNy-i irányba folytatva dec. 3-án elfoglalták az ellenség nagy közlekedési csomópontját, Miskolcot. Ezzel megszűnt annak lehetősége, hogy az ellenség, budapesti csoportosítását az Erdélyben és az Erdős Kárpátokban harcoló csapataiból erősítse meg.

Okt. végére a 3. Ukrán Front főerői befejezték átkelésüket a Dunán Belgrádtól É-ra és elérték a Szuboticától DNy-ra lévő körzetet. Nov. elején megkezdték a harcot a már korábban Batina és Apatin körzetében elfoglalt hídfőállások egyesítéséért és kiszélesítéséért. Nov. 29-re 180 km széles és 50 km mély hídfőt hoztak létre.

A Duna jobbpartján lévő hídfőállás elfoglalásával lehetőség nyílt a támadásnak Magyarország mélyébe Ny-i és ÉNy-i irányban történő kifejlesztésére azzal a céllal, hogy bekerítsék és megsemmisítsék az ellenség budapesti csoportosítását.

A szovjet Főparancsnokság elhatározása szerint a 2. Ukrán Front csapatainak Budapesttől ÉK-re kellett támadásukat kifejlesztelniük. A Hatvan körzetéből Sahi, Esztergom általános irányban támadó csapataink elvágták az ellenség É felé vezető visszavonulási útját. A 2. Ukrán Frontnak erői egy részével erőszakosan kellett átkelnie a Dunán Érő körzetében és támadását Bicske irányában kellett folytatnia, Budapestet

DNy-ról megkerülve. A front gyorsanmozgó csapatainak, a Dunán való erőszakos átkelése után, támadásukat Bicske, Esztergom általános irányban kellett kifejlesztteniük és ezzel megkerülni az ellenség budapesti csoportját DNy-ról. A 3. Ukrán Front azt a feladatot kapta, hogy erői egy részével támadjon É-i irányban, Székesfehérvár általános iránnyal, a 2. Ukrán Front csapataival együttműködésben.

A 2. Ukrán Front csapatainak Sahi felé végrehajtott támadása dec. 5-én indult meg. A front csapatai az ellenség védelmének áttörése után dec. 9-én elfoglalták Sahit és kijutottak a Dunához Verőce körzetében. A Budapeستől D-re megindult támadás kevesebb sikerrel bontakozott ki. A front csapatai dec. 5-re virradó éjjel erőszakosan átkeltek a Dunán Ercsi körzetében és kisebb, mintegy 4 km mély hídfőállást létesítettek. Azonban a támadást e hídfőállásból Bicske irányába csapatainknak nem sikerült kifejlesztteniük.

A 3. Ukrán Front csapatai dec. 1-én Ny-i és É-i irányban indították meg támadásukat. Dec. 4-én a front jobbszárnyának csapatai a Duna mentén lévő ellenséges védelem „felgöngyölítése” után elérték a Balatont és dec. 8-án kijutottak a Velencei-tó DNy-i partjához, ahol egyesültek a 2. Ukrán Front csapataival, amelyek Ercsi körzetében keltek át a Dunán. A front balszárnyának csapatai, melyek a nagykanizsai irányban támadtak, elfoglalták Kaposvárt és dec. 9-re elérték a Balaton DNy-i partja és a Dráva folyó közötti vonalat (Barcs körzetében) és hídfőállást létesítettek a Dráva jobb partján. Azonban itt, az Érd, Velencei-tó, Balaton, Barcs Ny-i vonalon az ellenség előre elkészített védőállásban vetette meg lábát és csapatainknak nem sikerült ezt a védővonalat menetből leküzdeni.

E védővonal erősítéseit az ellenség legjobb megmaradt csapatai védték. A „Dél” hadseregcsoport parancsnoksága e vonalra dobta át tartalékait és más frontszakaszokról hozott csapatait. Dec. 20-án a Duna és Balaton közötti vonalon az ellenségnek kilenc hadosztálya volt, köztük három páncélos hadosztály. A frontszakasz többi részén a 3. Ukrán Front csapataival szemben 5 gyalogos, 2 gépkocsizó és 2 lovas hadosztály volt. A 2. Ukrán Front csapataival szemben több mint 17 gyalogos és 7 páncélos és gépkocsizó hadosztály harcolt. A német fasiszta parancsnokság továbbra is nagy erőket összpontosított Budapest körzetében, amelyeket ellencsapásra akart felhasználni.

Még folytak Budapest bekerítésére irányuló harcok, amikor a szovjet parancsnokság lehetőséget nyújtott Magyarországnak demokratikus szervezeteinek az Ideiglenes Nemzetgyűlés megalakítására, amely dec. 21-én ült össze Debrecenben és megalakította a Magyar Ideiglenes Nemzeti Kormányt. Ez a kormány megszakította a kapcsolatot Hitler-Németországgal és 1944. dec. 28-án hadat üzent Németországnak.

A budapesti csoportosítás szétzúzásának meggyorsítása érdekében a Főparancsnokság elhatározta, hogy a 3. Ukrán Front főerőit is Budapest

felé fordítja támadásra, azzal Bicske, Neszmély, Esztergom irányába mér csapást, hogy bekerítse az ellenség budapesti csoportosítását és elfoglalja Budapestet.

Mindkét front csapatainak támadása dec. 20-án reggel indult meg. A 2. Ukrán Front csapatai az ellenség védelmének áttörése után támadásukat páncélos és lovas magasabb egységeikkel D felé fejlesztették ki az Ipoly és Garam folyók között és dec. 26-ra Esztergom körzetében elérték a Dunát. A 3. Ukrán Front csapatai áttörték az ellenség védelmét és támadásukat a Velencei-tó körzetéből É-ra és ÉNy-ra kifejlesztve erre az időpontra a Neszmély, Esztergom szakaszon érték el a Dunát. Ezzel egyidejűleg a front ÉNy-i irányban támadó csapatai megteremtették a külső bekerítő gyűrűt a neszmélyi Duna-kanyar és a Balaton EK-i partja között, az ÉK-i irányban támadó csapatok pedig elérték Budapest külső gyűrűjét és megkezdték a harcot a városért.

A szovjet csapatok miközben nagy erejű csapást mértek Bicske általános irányba és áttörték az ellenséges védelmet, Budapestet Ny-ról kerülték meg és dec. 26-án befejezték az ellenség budapesti csoportjának bekerítését. Ugyanakkor az ellenséges csapatok egy részét elvágták Budapesttől, bekerítették a dunakanyarban és dec. 30-án teljesen felszámolták. Csapataink mintegy 6000 foglyot ejtettek és 78 harckocsit és rohamlöveget zsákmányoltak.

Budapesten 9 hadosztály részei (ebből 3 páncélos és gépkocsizó)¹ és nagymennyiségű különleges és hadtáp csapat és intézet maradt bekerítésben.

A német parancsnokság minden áron meg akarta tartani Budapestet és kívülről mért csapásokkal igyekezett széttörni a bekerítő gyűrűt. A Budapesten bekerített csoport felszabadítása érdekében az ellenség Komáromtól DK-re 5 páncélos hadosztályt összpontosított és jan. 2-ra virradó éjjel erős ellencsapást indított velük Bicske, Budapest irányába. Ezzel egyidejűleg koncentrikus irányú csapást szervezett Budapestről 3 hadosztály erővel.

Az ellenség szívós harcok során, a harckocsikban fennálló mennyiségű főlényét kihaszálva csapatainkat 20–25 km-rel vetette vissza DK-re és kijutott az Esztergom, Csabdi, Bánhida vonalra. Azonban Budapest körzetében bekerített csoport nem tudott áttörni. A 3. Ukrán Front csapatainak gyors és hozzáértő átcsoportosításával és a front tartalékainak harcbavetésével az ellenséges ellencsapást elhárítottuk.

Miután a német parancsnokság a Bicske, Budapest irányon vereséget szenvedett, erőfeszítéseit másik irányra helyezte át és jan. 7-én három pc. hadosztállyal egy második ellencsapást indított meg Székesfehé-

¹ Az ellenség bekerített csapatai között voltak: a 13. páncélos hadosztály, a „Feldherrnhalle” SS gépkocsizó hadosztály, 271. gyalogos, 8. és 22. lovas hadosztály és 239. rohamtüzér dandár (ezek németek), valamint a magyar 1. páncélos, 10., 12. és 20. gyalogos hadosztály, 1. őrezred, 3. rendőrezred és 206. tartalékos ezred.

vártól ÉNy-ra fekvő körzetből Zámoly felé, arra számítva, hogy DNy-ról fog áttörni Budapestre.

Ezalatt a 2. Ukrán Front csapatai a Főparancsnokság parancsára támadásra készültek fel és jan. 6-án a támadást meg is indították a Duna balpartján a Garamtól Ny-ra Komárom irányába. A szovjet páncélos csapatok, amelyek támadásukat magasabb lövész egységekkel együttműködésben az ellenség számára teljesen váratlanul éjjel 3 óraker, tüzérségi előkészítés nélkül indították meg, az ellenségnek a Garam folyónál lévő védelmét 15 km szélességben áttörték és megkezdték előrenyomulásukat a Duna balpartja mentén és azzal fenyegették a német csapatokat, hogy a hátukba kerülnek. A támadás első két napja alatt a front csapatai több, mint 50 km-t jutottak előre, elérték a Nyitrát és megkezdték a harcot Komáromért. E város elvesztésének veszélye arra kényszerítette a német parancsnokságot, hogy minden rendelkezésére álló tartalékot, légi erőinek nagy részét, tüzérséget és páncélos magasabb egységeket veszen oda a város védelmére. Az ellenség páncélos csapatai a szovjet csapatok nagyerejű ellenállásába ütközve nem tudták támadásukat kifejleszteni és január 11-én a 3. Ukrán Front csapatai Zámolytól K-re megállították őket. Jan. 13-án a nagy veszteségeket szenvedett ellenség kénytelen volt a harcot ezen az irányon beszüntetni.

A két ellenlökés sikertelensége ellenére a német fasiszta parancsnokság további kísérleteket tett arra, hogy áttörjön a Budapesten bekerített csapataihoz és új, harmadik ellencsapást készített elő Székesfehérvártól DNy-ra. Itt öt páncélos hadosztályt vont rejtve össze, amelyeknek állományában mintegy 560 harckocsi és rohamlőveg volt és ezzel biztosította a maga számára e szakaszon a jelentős erőfölényt, különösen harckocsik terén.

Az ellenség ellencsapása jan. 18-án indult meg és jan. 26-ig tartott. Az első napokban a hitlerista parancsnokságnak sikerült némi harcászati sikereket elérni. Jan. 19-én az ellenség páncélos magasabb egységei áttörték csapataink védelmét és a Balatontól K-re elérték a Dunát, ezzel elvágva a 3. Ukrán Front D-i csoportosulását az É-itől. Az ellenség nagy veszteségek árán az áttörést É-i irányba szélesítette ki és jan. 26-ra elérte a Csabdi, Gánt, Kisfalud, Velencei-tó, Vereb, Vály, Ercsi Dél vonalat. Azonban csapataink szívós ellenállása következtében nem érte el ellencsapásának célját; a bekerített budapesti csoportosításhoz D-ről sem tudott áttörni.

A 3. Ukrán Front csapatai erők átcsoportosítása után nagyerejű arcból jövő csapást készítettek elő és mértek az ellenségre. Támadásukat egyidejűleg fejlesztették ki a Velencei-tó és a Duna, valamint a Sárvíz csatorna és Duna között, s így a 3. Ukrán Front csapatai febr. 2-án estére megtisztították az ellenségtől a Duna Ny-i partját. Febr. 17-re teljes mértékben felszámolták az áttörést és a német fasiszta csapatokat a Velencei-tó, Saponya, Péterszállás, Balaton vonalra vetették vissza.

A 2. Ukrán Front csapatai ezalatt sikerrel fejezték be Budapest K-i és Ny-i részében (Budán) a bekerített ellenség megsemmisítését. A budapesti harcok következtében a 2. Ukrán Front csapatai több mint 110 000 ellenséges katonát és tisztet ejtettek foglyul.

Febr. 12-én, amikor a budapesti csoportosítás felszámolása a végéhez közeledett, a német fasiszta csapatok kísérletet tettek a bekerítésből való kitörésre. Kisebb ellenséges csoportoknak sikerült áttörniök a Budapest-től ÉNy-ra elterülő erdőkbe, ott azonban bekerítették őket és febr. 16-án teljesen megsemmisítették. E közben csapataink mintegy 23 000 katonát és tisztet ejtettek fogságba.

Igy tehát a 2. Ukrán Front csapatai a 3. Ukrán Front csapataival együttműködve másfél hónapos ostromzár és bonyolult helyzetben megvívott szívós harcok után bekerítették az ellenség Budapesten lévő nagy csoportosítását, megsemmisítették azt, és elfoglalták a várost, a németek annyira fontos hadászati csomópontját a Bécs felé vezető úton. Az ellenséges budapesti csoportosítás szétzúzása utat nyitott a Szovjet Hadseregnek Ausztria fővárosa, Bécs felé, valamint Dél-Németország felé.

Mialatt folytak a harcok a Budapest körzetében végrehajtott ellenséges ellencsapások elhárítására és a budapesti csoportosítás felszámolására, a 2. Ukrán Front jobbszárnyának csapatai, valamint a 4. Ukrán Front csapatai folytatták támadásukat Csehszlovákia területén.

A szovjet csapatok behatoltak Csehszlovákia keleti részébe, amelyben a hitlerista Tisó féle bábkormány fasiszta rendszere ellen felkelés lángolt fel, és szétzúzták a Csehszlovák partizánok ellen tevékenykedő német fasiszta egységeket. Február közepére elérték a Zakopane, Ruzsomberok, Levice arcvonalat.

A Csehszlovákiában folyó támadás közben a 4. Ukrán Front csapatai új feladatot kaptak: A Nyugati Kárpátokban a Moravszka Osztava-i irányban végrehajtott támadással szilárdan biztosítaniuk kellett az 1. Ukrán Front balszárnyát, amely január 13-án támadást indított a Szandomiri hídfőállásból Krakko és Szilézia irányába.

A kilencedik csapás végrehajtásának egész ideje alatt csapataink több mint 50 ellenséges hadosztályt zúztak szét, ebből 20 teljesen megsemmisült, a többi pedig személyi állományának 70%-át és majdnem teljes felszerelését elveszítette.

A nagy német és magyar csoportosításoknak a szovjet—német arcvonal D-i szárnyán történt szétzúzása arra kényszerítette a német fasiszta parancsnokságot, hogy más irányokból dobjon át csapatokat DK-i irányba és ezzel meggyengítse a „Központi” és „A” hadseregcsoportokat. Az 1944 szept. végétől 1945 febr. 13-ig eltelt idő alatt a német fasiszta parancsnokság a „Dél” hadseregcsoport állományába, a szovjet—német arcvonal központi szakaszáról, a veszteségek feltöltése és a megbomlott arcvonal helyreállítása végett több mint 36 hadosztályt dobott át, ebből 11 páncélos és gépkocsizó és mintegy 16 gyalogos hadosztályt.

A Ny-i irányon lévő ellenséges csoportosítások meggyengülése elősegítette a Visztula—Odera, valamint kelet-porosországi támadó hadműveletek sikerét, amelyeket 1945 jan.—febr.-ban az 1. Ukrán, valamint 1. és 2. Bjelorusz Front hajtott végre.

A szovjet csapatok azzal, hogy szétzúzták Délen az ellenség nagy csoportosításait, felőrölték tartalékait, melyeket más frontszakaszokról vetett át, becsülettel hajtották végre az eléjük kitűzött feladatot és lényegesen közelebb hozták a fasiszta Németország teljes leverését.

*

A Szovjet Hadseregnek, a német fasiszta hadseregek D-i szárnyának szétzúzására irányuló tevékenysége a szovjet hadművészet kiváló példája. A DNy-i irányon végrehajtott nagyerejű támadásban aratott győzelmével a Szovjet Hadsereg újra világosan bebizonyította a szovjet hadászat, a szovjet hadművelati művészet és harcászat fölényét a német fasiszta hadsereg hadművészete fölött.

A kilencedik csapást, amelyet a Szovjet Hadsereg igen bonyolult katoná-politikai helyzetben hajtott végre, a helyzet szigorúan reális figyelembevételén, az erők helyes értékelésén, valamint a saját és az ellenséges csapatok lehetőségének helyes értékelésén alapuló rugalmas manőverezés jellemzi. E csapás összes hadműveleteit a célratörés jellemzi és mindegyik egy egységes hadászati cél elérésére irányult: a szovjet—német arcvonal D-i szárnyán lévő nagy ellenséges erők szétzúzására és Németország utolsó szövetségesének, Magyarországnak a háborúból való kikapcsolására.

A kilencedik csapás különös hadászati jelentőségét magyarázza az 1944/45. évi hadjáratokban elfoglalt helye, a szovjet csapatok központi csoportosításának tevékenységeihez kapcsolódó szerepe is.

Csapatainknak a DNy-i irányon végrehajtott támadása, mint a többi irányokon végrehajtott egyéb tevékenységek is, a Ny-i (berlini) irányon végrehajtható hadászati támadás érdekeinek volt alárendelve. A DNy-i támadásnak elő kellett segítenie a kedvező előfeltételek megteremtését csapatainknak a Ny-i hadászati irányon végrehajtott harctevékenységeihez és szilárdan biztosítania kellett az itt működő hadászati főcsoportosítás D-i szárnyát. Ez különös felelősséget hárított a D-i hadászati csoportosítás csapataira. E csoportosításnak, tevékenységének egész ideje alatt, nem volt lényeges erőfölénye az ellenséggel szemben, sőt harcokcsikban az ellenségnek volt fölénye, mivel a gyorsanmozgó csapatok fő tömegét a Szovjet Főparancsnokság ebben az időben a berlini irányban vonta össze.

A csekély általános erőfölény és a DNy-i hadszíntéren uralkodó bonyolult helyzet nagy erőfeszítéseket és nagy hozzáértést követelt a csapatoktól és parancsnokságtól egyaránt. A szovjet csapatok aktív harc-

tevékenységeikkel és a legdöntőbb hadműveleti formák alkalmazásával sikerrel oldották meg az összes eléjük tűzött feladatokat. Így pl. a 3. Ukrán Front csapatai a belgrádi hadműveletben bekerítették az ellenség negotini, majd utána belgrádi csoportosítását is és mind a kettőt megsemmisítették. A 2. és 3. Ukrán Front csapatai mély átkaroló csapásai következtében jutott bekerítésbe és a megsemmisülés sorsára a német fasiszta csapatok budapesti csoportosítása is.

Mindezen hadműveletekben a Főparancsnokság úgy irányította a frontok főerőinek csapásait, hogy azok hadműveleti és hadászati együttműködése a lehető leghatásosabb legyen. Különösen világosan mutatkozott ez meg a budapesti hadművelet végrehajtásánál. A 3. Ukrán Front csapatainak a budapesti irányba kellő időben történt kifordítása eredményezte a nagy ellenséges csoportosulás bekerítését. A 2. Ukrán Front erői egy részének a komáromi irányban végrehajtott támadása hiúsította meg az ellenség azon kísérletét, hogy felszabadítsa a Budapesten bekerített csapatait. Ennek a támadásnak igen nagy jelentősége volt a 3. Ukrán Front védelmi harcainak sikere szempontjából, amikor az ellenség ellen-csapásait hátrította el, mivel a 2. Ukrán Front csapatai azzal, hogy magukra vonták az ellenség erőinek egy részét, segítségére siettek szomszédjuknak a nagy ellenséges páncélos csoportosítás szétzúzásában.

A Főparancsnokság a frontok tevékenységét a lehető legeredményesebben irányította. A DNY-i irányon végrehajtott hadászati hadművelet sikerére a legnagyobb veszélyt az ellenség két nagy csoportosításának, a kárpáti és erdélyi, valamint balkáni csoportosításának együttes és összehangolt tevékenysége jelentette. Azzal, hogy Kárpát-Ukrajnában és Jugoszláviában szétzúztuk a német és magyar csapatokat, ez a veszély teljesen megszűnt. A német fasiszta parancsnokságnak a szovjet csapatok egész támadó tevékenysége alatt, az egész kilencedik csapás időszakában egyetlenegyszer sem sikerült megvalósítania még valamennyire jelentős mértékben sem nagy csoportosításainak hadászati és hadműveleti együttműködését.

A szovjet csapatok kilencedik csapás során végrehajtott támadásai sikerének legfontosabb előfeltétele az aktív harctevékenységek folyamatossága volt, mert csak ezzel lehetett az ellenséget megfosztani a lélekzetvételnél szünettől is, amelyre az arevonal stabilizációja, hadászati tartalékok gyűjtése és átcsoportosítás céljából feltétlen szüksége volt. Ha az ellenségnek lélekzetvételnél szünetet adtunk volna a D-i tevékenységek során, ez sokkal bonyolultabbá tette volna a további harccselekmények menetét a háború befejező időszakában. Ezért a főparancsnokság a kilencedik csapást közvetlenül a hetedik csapás befejezése után indította meg és megkövetelte a frontparancsnoktól, hogy egész tartama alatt gyors ütemben hajtsák végre támadásaikat, a lehető legrövidebbre csökkentsék a hadműveleti szüneteket.

Ez a követelmény szabta meg a frontok csapatainak harceljárásait is. A szovjet csapatok általában gyors ütemben hajtották végre az ellenség megerősített, előre elkészített védelmi vonalainak áttörését, valamint a nagy folyókon, Tiszán és Dunán való erőszakos átkeléseket.

A támadás során beállott hadműveleti szünetek kis száma és jelentéktelen időtartama az egész hadászati hadművelet művészi céltudatos tervezését és minden szempontból való biztosítását bizonyítja. A támadás nagy kiterjedésére, mélységére és a tevékenységek időtartamára való tekintet nélkül csapataink az egész támadás minden mozzanatában elegendően el voltak látva anyagi és technikai szempontból.

A támadás során a 4. Ukrán Front csapatai, az ellenség Erdős-Kárpátokban lévő védelmének leküzdésekor nagy nehézségekbe ütköztek, aminek következtében több frontszakaszon az ellenséget frontálisan kellett kiszorítani az általa elfoglalt állásokból.

Csapatainknak az Erdős-Kárpátokban való elakadása lehetővé tette az ellenség számára, hogy szabadon manőverezzen a 4. Ukrán Front előtt lévő tartalékaival és azokat a szomszéd frontok tevékenységi sávjába dobja át. Így pl. a szovjet csapatok Kárpátokban és Erdélyben megindult támadásakor a német fasiszta parancsnokság a 4. Ukrán Front támadási sávjából 12 hadosztályt (6 magyart és 6 németet) dobott át. E hadosztályok nagy részét a 2. Ukrán Front elleni tevékenység céljából dobták át. Ennek következtében, bár a Kárpáti—Erdélyi hadműveletben csapataink nagy vereséget mértek a német fasiszta csapatokra és Kárpát-Ukrajna és Erdély hatalmas területét szabadították fel az ellenségtől, mégsem sikerült bekeríteni és teljesen megsemmisíteniük az ellenség kárpáti—erdélyi csoportosítását. Az ellenség nagymennyiségű csapatot vont ki e csoportosítás állományából és a későbbiekben budapesti csoportosítását erősítette meg velük, ami természetesen befolyásolta a budapesti hadművelet menetét. A budapesti csoportosításnak a Heinritz csoportosításból kivont csapatokkal történt megerősítése következtében, a budapesti erők felszámolása nagyobb időt és erőfeszítést követelt meg csapatainktól. Így pl. a 2. Ukrán Front csapatai, amelyek a komáromi irányban működtek, kénytelenek voltak az ellenség ellencsapásakor elhagyni a Nyitra menti előnyös állást, mert nem voltak felkészülve annak helyből való elhárítására. Ugyanez a helyzet figyelhető meg a 3. Ukrán Front csapatainak tevékenységében is, amelyek az ellenség budapesti csoportosításának külső bekerítési gyűrűjét alkották. A felderítés hiányosságai, a csapatok nem eléggé szilárd megerősítése az elért terepszakaszokon, lehetővé tették az ellenség számára a harmadik ellencsapás előkészítésénél, hogy rejtve manőverezzenek páncélos csapataikkal és bizonyos harcászati sikereket érjenek el, amelyek bonyolultabbá tették azt a helyzetet, melyben a bekerített ellenség felszámolása folyt. A Dunához áttört ellenséges csoportosítás megsemmisítése csapatainktól komoly erőfeszítéseket követelt meg.

A csapatok tevékenységében megmutatkozó e néhány hiányosság és nehézség ellenére a szovjet Főparancsnokság sikerrel valósította meg a bonyolult hadászati támadást DK-Európában, a szovjet határtól 1000 km távolságra és ragyogóan oldotta meg az egymással mélységben és arcvonalban kölcsönös kapcsolatban álló, egymásután következő hadászati hadműveletek megszervezésének és levezetésének problémáját, a szovjet csapatok pedig újra bebizonyították magasfokú erkölcsi és harci tulajdonságaikat.